

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

3.1 พื้นที่ศึกษาและประชากร

พื้นที่ในเขตความรับผิดชอบของโครงการหลวงแม่แฮ ซึ่งประกอบไปด้วยหมู่บ้านจำนวน 14 แห่ง โดยในบริเวณนี้เป็นรอยต่อของตำบลแม่วินและตำบลแม่จาง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่บนพื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,200 เมตร สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่จึงเป็นภูเขาที่มีความลาดชันของพื้นที่ประมาณร้อยละ 30 และประกอบด้วยลุ่มน้ำขนาดเล็ก 2 แห่ง คือ ลุ่มน้ำแม่แฮและลุ่มน้ำแม่เตียน ราษฎรที่อาศัยส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงและม้ง ประกอบไปด้วยประชากรจำนวน 2,921 คน 562 ครอบครัว และ 504 ครัวเรือน ตามลำดับ สำหรับการประกอบอาชีพได้แก่ ทำนา ปลูกพืชผัก และข้าว โปด นอกจากนี้ยังมีพืชเมืองหนาวทั้งที่เป็นผัก และไม้ผล เช่น ผักกาดหอม ห่อ แครอท มะเขือเทศเชอร์รี่ พลับ ห่อ บ๊วย เป็นต้น ซึ่งได้รับการส่งเสริมเพื่อเป็นแหล่งรายได้แก่ครัวเรือน โดยหน่วยงานส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ คือ โครงการหลวงแม่แฮ ซึ่งวัตถุประสงค์หลักในการดำเนินงานของโครงการได้แก่ การช่วยเหลือชาวเขาด้านการเกษตรกรรมทั้งด้านการผลิตและการตลาด ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยในการศึกษาจะมุ่งไปที่กลุ่มประชากรที่มีฐานะยากจนของหมู่บ้าน (มูลนิธิโครงการหลวง, 2543)

3.2 วิธีการศึกษา

3.2.1 การศึกษาข้อมูล

- การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิโดยรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจาก บทความ ตำรา และเอกสารงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมของชาวเขาบนพื้นที่สูง เพื่อใช้ประกอบในการกำหนดกรอบแนวคิดต่างๆในการศึกษา
 - การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากการศึกษาภาคสนาม ดำเนินการดังนี้
 - ทำการสุ่มตัวอย่างหมู่บ้านเผ่ากะเหรี่ยงและม้งในพื้นที่ศึกษาอย่างละ 2 หมู่บ้าน
 - เก็บข้อมูลเบื้องต้นเชิงปริมาณโดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ
 - ข้อมูลเรื่องการเปลี่ยนแปลงระบบเกษตร

- แบ่งกลุ่มคน โดยใช้การมีส่วนร่วมจากชุมชน (PRA) เพื่อแบ่งกลุ่มคนในหมู่บ้านจากวิธี wealth ranking

โดยการสัมภาษณ์จากบุคคล 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโส เป็นต้น
2. ชาวบ้านในหมู่บ้าน

- ทดสอบแบบสอบถาม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่งในพื้นที่ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และทำการแก้ไขข้อผิดพลาดของแบบสอบถาม
- ทำการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณในด้านการปรับตัววิถีชีวิตของเกษตรกร โดยสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มคนยากจนทั้งหมดในหมู่บ้าน

3.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยใช้ ค่ามัธยฐาน ค่าเฉลี่ย ค่าสัดส่วน ในส่วนของข้อมูลที่มีลักษณะเชิงปริมาณ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ จะวิเคราะห์ตามประเด็น ดังนี้

การศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 คือ ศึกษาด้านการเปลี่ยนแปลงของระบบเกษตรกรรมบนพื้นที่สูงนั้น จะมีการวิเคราะห์องค์ประกอบทั้งทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ และสังคมที่เกี่ยวข้องกับระบบ ซึ่งทำให้ทราบถึงสาเหตุ จุดกำเนิด ขอบเขต และผลกระทบที่มีลักษณะเป็นพลวัตร โดยใช้การศึกษาของ ผ่องพรรณ (2537) เรื่อง วิธีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงระบบเกษตรกรรมมาเป็นแนวคิดในการศึกษาส่วนนี้ วิธีการศึกษาจะมีความครอบคลุมประเด็น ดังนี้

- ด้านนิเวศวิทยา ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงด้านพื้นที่ป่าไม้ สภาพน้ำ สภาพดิน
- ด้านเกษตรกรรม ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงด้านปัจจัยการผลิต กรรมวิธีการผลิต

ผลผลิต

- ด้านเศรษฐกิจ – สังคม ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงด้านประชากร สภาวะด้านการตลาด การจัดหาปัจจัยการผลิต แหล่งเงินทุนท้องถิ่น ที่ทำกินและสภาพ

การถือครอง สภาวะแรงงานการเกษตร โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและ

สังคม บทบาทของรัฐ ผลิตภาพและรายได้ของเกษตรกร การศึกษาและความ

สามารถในการสื่อสาร โดยการศึกษาตามองค์ประกอบข้างต้นจะแยกตาม

ระบบพืชที่เกษตรกรปลูก

สำหรับการศึกษาดตามวัตถุประสงค์ที่ 2 คือ การศึกษาด้านผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรรายจนเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบเกษตรกรรมนั้น จะมีการวิเคราะห์ทั้งด้านแหล่งของรายได้และรายจ่ายของเกษตรกร โดยมีการนำเอาปัจจัยด้านต่างๆที่มีความเกี่ยวข้องมาพิจารณาร่วมด้วย ซึ่งจะนำเอาวิธีการศึกษาของ Davies (1995) มาเป็นแนวทางการศึกษาส่วนนี้ โดยมีการประยุกต์ปรับเปลี่ยนตัวแปรบางประการเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับพื้นที่ศึกษา ตัวแปรที่ใช้วิเคราะห์สามารถอธิบายได้ดังนี้

แหล่งของรายได้ ได้แก่

1. การผลิต คือ การผลิตขั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ
2. การแลกเปลี่ยน คือ การแลกเปลี่ยนที่อยู่ในระบบตลาดและนอกระบบตลาด
3. ทรัพย์สิน คือ ทรัพย์สินและอสังหาริมทรัพย์ที่เกิดจากการสะสมและที่เรียกขานได้จากผู้อื่น
4. การแก้ไขภาวะขาดแคลนในระยะสั้น คือ วิธีตอบสนองต่อภาวะกดดันด้านอาหารที่ผลิตจากปกติที่เคยเป็น
5. การปรับปรุงการผลิต คือ การนำเอาวิธีการต่อสู้ในภาวะผิดปกติมาใช้อย่างถาวรในวิถีการดำรงชีวิต

แหล่งของการใช้จ่าย ได้แก่

1. การบริโภค คือ การบริโภคอาหารและสิ่งของจำเป็นในช่วงระยะเวลาดังนั้น (จ่ายในปัจจุบัน)
2. ภาษีสังคมและรัฐบาล คือ การชำระหนี้สินและการจ่ายภาษีสังคมและรัฐบาลในระยะเวลาดังนั้น
3. ความมั่นคงของการดำรงชีพ คือ การจ่าย, การลงทุนเพื่อชีวิตในอนาคต

ในด้านผลกระทบหรือเป็นตัวกำหนดลักษณะการได้มาของรายได้จากแหล่งต่างๆ และการใช้จ่ายนั้น ปัจจัยที่จะศึกษาประกอบด้วย

1. สภาพธรรมชาติ คือ ปรัชญาการณณ์และปัจจัยที่เกิดขึ้นตามสภาพธรรมชาติ
2. ปัจเจกบุคคล/ครัวเรือน คือ ลักษณะบุคคลหรือครัวเรือนเกษตรกร เช่น เพศ ขนาดครัวเรือน
3. ระบบการดำรงชีวิต คือ ลักษณะความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตตลอดจนการประกอบอาชีพ
4. ระบบเกื้อหนุนทางสังคม คือ กระบวนการกระจาย แลกเปลี่ยนสิ่งต่างๆ ตลอดจนการช่วยเหลือในชุมชน
5. ตลาด คือ การดำเนินการและการควบคุม ทั้งด้านราคา แหล่งจำหน่ายของผลผลิต ตลอดจนแหล่งของปัจจัยการผลิต

6. รัฐ คือ การดำเนินงานของรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาในระยะสั้นและการปรับปรุงการดำรงชีวิตในระยะยาว

ส่วนการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 3 คือ การเปรียบเทียบกลยุทธ์และวิธีการแก้ไขปัญหาของชนเผ่ากะเหรี่ยงและม้งในพื้นที่การศึกษานั้น จะทำการวิเคราะห์จากข้อมูลการศึกษาในส่วนที่หนึ่งและสองของแต่ละเผ่าพันธุ์ โดยนำมาเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่างของกลยุทธ์และวิธีการแก้ไขปัญหาในการดำรงชีวิตของกลุ่มทั้งสอง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved